

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
імені В. М. Корецького

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту держави і права

імені В. М. Корецького НАН України

академік НАН України

Ю. С. Шемшученко

2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРИКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

підготовки здобувачів вищої освіти
на третьому(освітньо-науковому) рівні

на здобуття ступеня: доктор філософії (PhD)

за спеціальністю: 081-Право

галузі знань: 08- Право

Розглянуто та затверджено
на засіданні Вченої ради
Інституту
від «29» 10 2020 року
протокол № 7

КИЇВ – 2020

Розробники:

І. Б. Усенко, кандидат юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач відділу історико-правових досліджень Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України.

І. В. Музика, кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу історико-правових досліджень Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України.

Затверджено на засіданні відділу історико-правових досліджень Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України

Протокол № 9-1 від «29» 10 2020 р.

Завідувач відділу, професор І. Б. Усенко

1 – Загальна інформація про навчальну дисципліну	
Повна офіційна назва наукової установи	Інститут держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України
Повна назва навчальної дисципліни	Актуальні проблеми історико-правових досліджень
Повна назва структурного підрозділу	відділ історико-правових досліджень
Викладач	Усенко І. Б., к. ю. н., проф.
Рівень вищої освіти	НРК України – 8 рівень, FQ-EHEA – третій цикл, EQF-LLL – 8 рівень
Форма навчання	денна/заочна
Передумови для вивчення дисципліни	наявність освітнього ступеня магістр (ОКР-спеціаліст)
Рік, та семестр вивчення навчальної дисципліни	2-ий рік підготовки, 3 семестр
Мова викладання, навчання, оцінювання	українська
Місце навчальної дисципліни в освітньо-науковій програмі	Вибірковий компонент ОНП, цикл – професійної підготовки, (ВК-2)
Обсяг навчальної дисципліни	1 кредит ЄКТС/ 30 год., у тому числі, аудиторних занять: лекції – 12 год, семінарські заняття – 8 год. Самостійна робота – 10 год.
Форма поточного та підсумкового контролю	3-ий семестр – залік;
Інструменти, обладнання та програмне забезпечення	
Електронна адреса відділу/ номер телефону	ibu040457@gmail.com 278 48 97; 050 561 1167

2. Мета навчальної дисципліни:

Основна мета дисципліни «Актуальні проблеми історико-правових досліджень» полягає у наданні аспірантам сучасної європейської системи знань про актуальні проблеми історії держави і права та історії політичних і правових учень.

Основне завдання навчальної дисципліни полягає у формуванні в аспірантів міцних знань з актуальних проблем історичного розвитку держави, права і юридичної думки, навичок самостійного аналізу джерел права та вміння використовувати набуті знання як інструментарій для вирішення сучасних проблем юридичної практики.

3. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни:

1) знання понятійно-категоріального апарату юридичної науки отримані в результаті вивчення дисциплін «теорія права, історія держави і права, історія політичних і правових учень»; знання місця історії держави і права та історії політичних і правових учень у системі наукових знань, особливості їх предметів та методів дослідження; знання типових періодизацій та основних пам'яток права та політичної і правової думки, які мали місце в Україні за зарубіжних країн в різні історичні періоди; знати системи органів влади і управління, правоохоронних та судових органів України та зарубіжних країн з найдавніших державних утворень й до сьогодення.

2) володіння навичками аналізу положень джерел права.

3) уміння збирати, обробляти та узагальнювати правовий матеріал.

4. Анотація навчальної дисципліни.

Дисципліна «Актуальні проблеми історико-правових досліджень» належить до переліку дисциплін на вибір з навчання аспіранта за спеціальністю 12.00.01 Вона забезпечує особистісний і професійний розвиток аспіранта та спрямована, передусім, на формування висококваліфікованого юриста-правознавця, здатного до розуміння проблем трансформації, удосконалення та реалізації сучасного права Європейського Союзу та України. Особлива увага приділяється аналізу еволюційного розвитку інтеграційних та деінтеграційних процесів в історико-правовій реальності та правому просторі країн та дослідження їх динаміки. Її предмет – конкретні прояви і властивості форм та способів існування права в просторі-часі у його діалектичній єдності з іншими соціальними явищами (суспільством загалом, державою, політикою, релігією, економікою, культурою та ін.); суспільний процес пізнання буття права, історико-правової реальності, формування системи знань про буття права, правову реальність, її сутність, зміст та структуру.

Адекватне розуміння основних структурних елементів предметного поля історії права та правової думки, таких як історія становлення і розвитку окремих принципів, галузей та інститутів матеріального та процесуального права; історія формування та трансформації національної правової системи, як конкретної картини буття права; історія взаємовпливу (соціальних зв'язків) права як соціального явища й інших соціальних явищ як чинників трансформації суспільства; юридичне джерелознавство; юридична біографістика, дозволить більш чітко орієнтуватися у базових категоріях сучасної юридичної науки, правильно оперувати ними у процесі науково-дослідної роботи не тільки аспірантів, які безпосередньо досліджують історико-правові проблеми, а й проходять наукову підготовку за іншими напрямками у рамках інших наукових спеціальностей.

Попри переважною мірою проблемно-теоретичний характер навчальної дисципліни, її спрямованість на вивчення найактуальніших проблем історико-правової науки також орієнтується на практику удосконалення державно-правових інститутів України, враховуючи зарубіжний і вітчизняний досвід державно-правового розвитку.

5. Завдання (навчальні цілі) дисципліни: Ознайомлення аспірантів з основними проблемами та напрямками сучасних наукових досліджень у галузі історії держави та права та історії політичних і правових учень, а також вироблення студентами власної позиції, насамперед, у таких питаннях, як розвиток та трансформації держави і права, особливості праворозуміння у різні історичні періоди та у різних правових просторах, оцінка структури,

особливостей та ефективності функціонування державних і правових механізмів тощо. Додатково до тих навичок, що набув студент, навчаючись у вузі, аспірант має досконало оволодіти методологією історико-правової науки – відповідним інструментарієм, вирізняючи при цьому певну ієрархію, на кожному щаблі якої стоїть відмінний за масштабністю інструмент пізнання – від світогляду загалом до процедур окремих методів. Аспірант повинен навчитися критично оцінювати теоретико-правові погляди видатних діячів, політиків, учених на політико-правові категорії та поняття навчальної дисципліни, правові явища та процеси; об'єктивно відтворювати (реконструювати) історико-правову реальність, виходячи з таких її характеристик: поліваріантність трансформації та сутнісні особливості правових систем у конкретному просторі-часі; об'єктивно оцінювати форми організації та еволюцію державного й суспільного устрою та права конкретних держав та союзів держав на сучасному етапі їх розвитку, не підпадаючи під вплив жодної з ідеологій; робити власні висновки (узагальнення) щодо питань (проблем) предмета конкретних наукових досліджень; використовувати дані історико-юридичної науки для вирішення завдань по забезпеченню безпеки України; орієнтуватися в основних пам'ятках права та тлумачити їх зміст; використовувати історичний досвід розвитку держави і права України та держав світу в практичній діяльності в процесі розбудови демократичної правової держави в Україні.

6. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1 - знати; 2 - вміти; 3 - комунікація; 4 - автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1.	<i>Знати:</i> Сучасні уявлення про завдання, предмет і методологію історико-правових досліджень	<i>Лекція, самостійна робота</i>	<i>Доповіді та наукові роботи</i>	05%
1.2.	<i>Знати:</i> Методика пошуку і опрацювання історичних джерел юридичного дослідження, юридичне джерелознавство і юридична біографістика	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота</i>	<i>Доповіді та наукові роботи, модульна контрольна робота</i>	10%
1.3.	<i>Знати:</i> Історія юридичної освіти і науки	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота</i>	<i>Доповіді та наукові роботи, модульна контрольна робота</i>	05%
2.1.	<i>Знати</i> Дискусійні питання і лакуни наукового вивчення історії держави і права України та зарубіжних країн	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота</i>	<i>Доповід, дискусії та наукові роботи, модульна контрольна робота</i>	10%
2.2	<i>Знати</i> Нові підходи до історико-правового вивчення вчень про державу і право	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота</i>	<i>Доповіді та наукові роботи, модульна контрольна робота</i>	20%
2.3.	<i>Вміти</i> Проблеми сучасної	<i>Лекція,</i>	<i>Доповіді та наукові роботи,</i>	10%

	історіографії історико-правової науки	семінарське заняття, самостійна робота	підготовка рефератів і презентація на семінарі, модульна контрольна робота	
	Всього			60%

7. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3
Програмні результати навчання (назва)						
ПРН-1 Знати основні теоретичні та концептуальні підходи щодо розуміння права та держави, демонструючи системний науковий світогляд та правовий кругозір.		+	+	+	+	+
ПРН-2 Вміти застосовувати нові цілісні знання у науково-дослідній та практичній діяльності.	+	+	+	+	+	+
ПРН-3 Вміти формулювати переконливі аргументи на підтвердження наукових гіпотез..	+	+	+	+	+	+
ПРН-4 Уміння з нових дослідницьких позицій формулювати загальну методологічну базу власного наукового дослідження, усвідомлювати його актуальність, мету і значення для розвитку інших галузей науки, суспільно-політичного, економічного життя, національної чи світової духовної культури.		+	+	+	+	
ПРН-5 Критично оцінювати нові тенденції розвитку науки (фахової галузі), оцінювати їх потенціал, та генерувати нові ідеї.	+	+	+	+	+	+
ПРН-6 Вміти застосовувати концептуально-методологічні знання про сутність природних і суспільних явищ для аналізу проблем в тій чи іншій галузі науки.	+	+	+	+	+	+
ПРН-7 Вміти генерувати нові наукові ідеї, визначати основні проблеми вітчизняного та міжнародного законодавства, формулювати мету та завдання власного наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності.	+	+	+	+	+	+
ПРН-8 Здатність презентувати	+	+	+	+	+	

українською мовою як усно, так і письмово, результати власного наукового дослідження на основі знання мовних норм і мовної організації наукових текстів .						
ПРН-9 Здатність вільно вести іноземною мовою професійний діалог з науковою спільнотою в певній галузі наукової та /або професійної діяльності, здійснювати презентацію свого власного наукового дослідження на міжнародних наукових конференціях, семінарах.						
ПРН-10 Уміння кваліфіковано відобразити результати наукових досліджень у наукових статтях та тезах, опублікованих як у фахових вітчизняних виданнях, так і у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз.		+	+	+	+	+
ПРН-11 Вміти самостійно формулювати робочі гіпотези досліджуваної проблеми, які мають розширювати і поглиблювати стан наукових досліджень в обраній сфері .	+	+	+	+	+	+
ПРН-12 Здатність використовувати сучасні інформаційні та комунікативні технології при спілкуванні, обміні інформацією, зборі, аналізі, обробці, інтерпретації джерел; оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, встановлювати їх інформаційну цінність шляхом порівняльного аналізу з іншими джерелами.						
ПРН-13 Дотримуватися основних норм, прийнятих науковою спільнотою, з урахуванням міжнародного досвіду спілкування; здійснювати особистісний вибір у морально-ціннісних ситуаціях, що виникають у професійній сфері діяльності.	+	+	+	+	+	+
ПРН-14 Володіти методами діагностики рівня компетентності (навченості, вихованості, ціннісної позиції) студентів; методами й методиками моніторингу якості знань студентів для аналізу освітнього процесу, його корекції та зміни.	+	+	+	+	+	+
ПРН-15 Здатність до постійного самовдосконалення та саморозвитку.	+	+	+	+	+	+

8. Форми оцінювання аспірантів

Система оцінювання знань аспірантів з кожної дисципліни включає поточний (у випадку визначення лише одного модуля), модульний та семестровий контроль знань, оцінювання результатів практики.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних занять.

Модульний контроль проводиться з урахуванням даних поточного контролю за відповідний модуль і має на меті оцінку результатів знань аспіранта після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля.

Семестровий контроль проводиться у формі *заліку*, визначених робочим навчальним планом у терміни, передбачені графіком навчального процесу.

На початку вивчення відповідної дисципліни аспіранта повідомляють про наявність робочої навчальної програми, про кількість змістових модулів, зміст, форми проведення поточного (модульного) контролю та критерії їх оцінювання. При *поточному* контролі *оцінці підлягають*: рівень знань, умінь і навичок аспірантів, продемонстрований у відповідях і виступах; активність при обговоренні питань; результати виконання тестів тощо (максимальний бал -60).

Аспірант, який з поважних причин, підтверджених документально, не мав можливості брати участь у формах поточного контролю (не склав ЗМ) має право на його відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання. Аспіранту, який не набрав прохідного мінімуму, за дозволом викладача, надається можливість здачі пройденого матеріалу для отримання необхідної кількості балів з поточного контролю шляхом виконання спеціальних тестів/контрольної роботи підвищеної складності, за виконання яких можна набрати до 40 балів. У випадку проведення поточного контролю комісією складність тестових чи контрольних завдань може бути підвищена і оцінюється до 50 балів.

Аспірант **не допускається** до складання заліку, якщо кількість балів, одержаних за змістові модулі (поточний контроль) упродовж семестру разом з максимально можливою кількістю балів, набраних на екзамені (заліку), в сумі не перевищуватиме 49 балів. Семестровий контроль у формі *заліку* - підсумкова кількість балів з дисципліни (*максимум 100 балів*) визначається з урахуванням балів отриманих під час заліку (максимальний бал - 40) та балів, отриманих за змістовні модулі (загальна сума балів, яку набрав аспірант за семестр). У відомості обліку успішності з навчальної дисципліни проставляються зведені дані за 100-бальною шкалою, за національною шкалою („*зараховано*”, „*не зараховано*”) та за шкалою ЄКТС (A, B, C, D, E, FX, F).

Таблиця відповідності шкали оцінювання

Оцінка за 100-бальною шкалою Інституту	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Визначення
90 – 100	зараховано	A	Аспірант повністю оволодів програмою навчальної дисципліни, вільно оперує категоріальним апаратом; дає послідовні, чіткі і логічно побудовані відповіді на основні та додаткові питання; демонструє обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; аргументовано використовує їх, уміє застосовувати матеріал для винесення власних суджень.
80 – 89	зараховано	B	Аспірант достатньо повно оволодів програмою навчальної дисципліни, проте у відповідях допускає несуттєві неточності; з незначними помилками демонструє розуміння основоположних теорій і фактів та вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними; вільно оперує понятійним апаратом з несуттєвими неточностями.
65 – 79		C	Аспірант в цілому оволодів програмою навчальної дисципліни, проте при викладенні деяких питань (усно чи письмово) не вистачає достатньої глибини аргументації при оцінці наукових фактів, процесів, явищ, подій; оперує понятійним апаратом, допускаючи окремі неточності.
55 – 64	зараховано	D	Аспірант не в повному обсязі оволодів програмою

			навчальної дисципліни; матеріал викладає без глибокого осмислення, аналізу, порівняння та узагальнення. Фрагментарно, поверхнево (без аргументації та обґрунтування) викладає матеріал при усних або письмових відповідях.
50 – 54		E	Аспірант показує мінімально достатній рівень знань з дисципліни. У відповідях (усних чи письмових) допускає суттєві помилки та не може критично оцінити наукові факти, явища, події.
35 – 49	незараховано	FX	Аспірант не володіє програмою навчальної дисципліни; дає неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання.
1 – 34	незараховано	F	Аспірант показує неприйнятний рівень володіння програмою навчальної дисципліни.

Залік вважається не зданими, якщо сумарна кількість балів з дисципліни не перевищує 49 балів.

- підсумкове оцінювання: залік

	ЗМ1	ЗМ2	залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	12	12	36	60
Максимум	20	20	60	100

9. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій, семінарських занять та самостійної роботи

№ п/п	Назва теми	Кількість годин			
		лекції	семінарські заняття	сам.роб.	Всього
	Змістовий модуль 1				
1.	Сучасні уявлення про завдання, предмет і методологію історико-правових досліджень	2		1	12
2.	Методика пошуку і опрацювання історичних джерел юридичного дослідження, юридичне джерелознавство і юридична біографістика	2	2	1	14
3.	Історія юридичної освіти і науки	2	2	2	14
	Всього	6	4	4	
	Змістовий модуль 2				
4.	Дискусійні питання і лакуни наукового вивчення історії держави і права України та зарубіжних країн	2	2	2	16
5.	Нові підходи до історико-правового вивчення вчень про державу і право	2	2	2	14
6.	Проблеми сучасної історіографії історико-правової науки	2		2	14
	Всього	6	4	6	
	ВСЬОГО	12	8	10	30

**ПЛАНІ ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ,
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ АСПІРАНТІВ**

Змістовий модуль 1

Плани лекцій

Тема 1. Сучасні уявлення про завдання, предмет і методологію історико-правових досліджень (2 години)

1. Предмет і завдання навчального курсу «Актуальні проблеми історико-правових досліджень». Предмет історико-правової науки.

2. Історико-правова реальність. Динаміка історико-правової реальності.

3. Завдання історико-правових досліджень.

4. Сучасна методологія досліджень історії держави і права та історії вчень про державу і право.

5. Проблема періодизації історії держави і права та періодизації й класифікації вчень про державу і право за їх філософськими і теоретичними засадами та ідеологічним змістом.

Тема 2. Методика пошуку і опрацювання історичних джерел юридичного дослідження, юридичне джерелознавство і юридична біографістика. (2 години)

1. Історичні джерела юридичного дослідження: поняття та класифікація.

2. Методика пошуку, виявлення і попереднього відбору джерел для наступної праці з ними.

3. Класифікація історичних джерел дослідження та методика їх вивчення та оцінки.

4. Юридичне джерелознавство як науковий напрям.

5. Розвиток історико-біографічних досліджень в вітчизняній юридичній науці. Проблеми організації біографічних досліджень.

Тема 3. Історія юридичної освіти і науки (2 години).

1. Юридична наука у доантичну та античну добу.
2. Юриспруденція в європейських університетах та на українських землях XII-XVIII ст.
3. Провідні українські правники литовсько-польської та козацько-гетьманської доби.
4. Юридична наука і освіта на українських землях в складі Російської та Австро-Угорської імперій.
5. Юридична наука і освіта в навчальних закладах періоду української революції 1917–1921 рр.
6. Юридична освіта і наука в УСРР.

Плани семінарських занять

Тема 2. Методика пошуку і опрацювання історичних джерел юридичного дослідження, юридичне джерелознавство і юридична біографістика (2 години)

Теоретична частина:

Підготувати питання для обговорення:

1. Історичні джерела юридичного дослідження.
2. Методика пошуку, виявлення і попереднього відбору джерел для наступної праці з ними.
3. Класифікація історичних джерел дослідження та їх аналітична критика.
4. Методика оцінки систем джерел в контексті ідеологічних і теоретичних поглядів відповідної доби, з урахування надбань правотворців і правознавців того часу.
5. Зовнішня та внутрішня критики першоджерела. Методи вивчення тексту документів.
6. Юридична біографістика та її роль в історико-правових дослідженнях.

Визначити зміст основних термінів та понять: юридичне джерелознавство, джерела права та історичні джерела, джерела права і джерела юридичної думки, пам'ятки права, історіографічні дослідження, вимоги до історіографічної частини дисертації, основні історичні види джерел права, наукові бібліографії та бібліографічні посібники, історіографія історії держави і права України, історико-біографічні дослідження і юридичній науці, біографічні джерела, класифікація джерел права, синтетична критика та наукове використання досліджених джерел, прикнижкова бібліографія, каталоги бібліотек, бібліографічні покажчики, публікації попередників, види документальних видань, групи документів за формою і способом видання, факсимільні видання, періодичні видання, ретроспективні покажчики, державні архіви та архівні установи, путівники по архівах, описи фондів та архівні каталоги, електронні системи пошуку, системи джерел права, зовнішня та внутрішня критика першоджерел, герменевтичний метод вивчення тексту документів.

Тема 3. Історія юридичної освіти і науки (2 години).

Теоретична частина:

Підготувати питання для обговорення:

1. Юридична наука у доантичну та античну добу.
2. Юриспруденція в європейських університетах та на українських землях XII-XVIII ст.
3. Провідні українські правники литовсько-польської та козацько-гетьманської доби.
4. Юридична наука і освіта на українських землях в складі Російської та Австро-Угорської імперій.
5. Юридична наука і освіта в навчальних закладах періоду української революції 1917-1921 рр.
6. Юридична освіта і наука в УСРР.

Визначити зміст основних термінів, понять, ознайомитись з біографіями та творчими здобутками вітчизняних правознавців: юридична наука, римські юристи, глосатори і постглосатори, юридична освіта, Б. О. Кістяківський, Ф. В. Тарановський, М. П. Василенко, О. О. Малиновський, М. І. Палієнко, С. С. Дністрянський, В. М. Гордон, О. М. Гуляєв, М. Є. Слабченко, В. Е. Грабарь, В. М. Корецький, Б. М. Бабій, П. О. Недбайло, юридичні навчально-наукові заклади.

Завдання для самостійної роботи аспірантів

Тема 1. Сучасні уявлення про завдання, предмет і методологію історико-правових досліджень.

Ознайомитись і стисло законспектувати:

- а) предмет історико-правової науки;
- б) перелік основних джерел про історію держави і права України;
- в) основні методи історико-правових досліджень.

Тема 2. Методика пошуку і опрацювання історичних джерел юридичного дослідження

Ознайомитись і стисло законспектувати:

- а) методика пошуку, виявлення і попереднього відбору історичних джерел юридичного дослідження;
- б) перелік основних джерел про історію держави і права України;
- в) перелік основних джерел про історію держави і права зарубіжних країн.
- г) перелік основних джерел з історії правової і політичної думки

Тема 3. Нові напрями історико-правових досліджень: юридичне джерелознавство і юридична біографістика.

Ознайомитись і стисло законспектувати:

- а) сучасні філософсько-правові і загальнотеоретичні уявлення про джерела і форми права та історико-біографічні дослідження;
- б) основні історичні види джерел права;
- в) перелік видатних пам'яток права України;
- г) перелік видатних пам'яток права зарубіжних країн.

Підготувати доповіді:

1. Актуальних проблем сучасних історико-правових досліджень в Україні та країнах Європи.
2. Найбільш відомі і авторитетні сучасні дослідників у сфері історії українського права. Які сучасні школи з історії права існують в Україні. Охарактеризуйте проблематику сучасних досліджень з історії права.

Тема 4. Історія юридичної освіти і науки.

Ознайомитись і стисло законспектувати:

- а) найважливіші етапи розвитку історико-юридичних досліджень на Україні;
- б) найважливіші етапи розвитку юридичної освіти в Україні;
- г) правовий статус Національної академії наук України.

Контрольні запитання

1. Предмет навчального курсу «Актуальні проблеми історико-правових досліджень».
2. Предмет історико-правової науки.
3. Місце та значення історії держави і права та історії політичної і правової думки в системі суспільних, зокрема юридичних наук, їх зв'язок з теорією держави і права, історією держави і права, філософією права та іншими галузями юридичної науки.
4. Поняття та динаміка історико-правової реальності
5. Завдання історико-правових досліджень:
6. Історія права як методологічний інструмент перевірки істинності знань про право як складне соціальне явище і процес.
7. Сучасна методологія досліджень історії держави і права та історії вчень про державу і право.
8. Характеристика принципу історизму та дескриптивного, історичного, порівняльного, проблемно-концептуального, формально-догматичного методів дослідження.
9. Юридичний підхід до вивчення політичної думки. Особливості застосування методу правової реконструкції.
10. Проблема періодизації історії держави і права.
11. Періодизація й класифікація вчень про державу і право.
12. Пошук, виявлення і попередній відбір історичних джерел для наступної праці з ними.
13. Класифікація джерел юридичного дослідження та їх аналітична й синтетична критика та наукове використання.
14. Робота з каталогами бібліотек; перегляд бібліографічних покажчиків.
15. Методика оцінки джерел. Методологія і методика наукового дослідження окремих джерел права.
16. Юридичне джерелознавство як науковий напрям.
17. Основні історичні види джерел права.
18. Сучасні філософсько-правові і загальнотеоретичні уявлення про джерела і форми права.
19. Видатні пам'ятки права України та інших країн.
20. Історичні джерела як джерела пізнання права. Проблема створення корпусу історичних джерел українського права.
21. Структура історико-біографічного дослідження. Проблемні питання історико-біографічної атрибутики і оцінки.
22. Юридична наука у доантичну та античну добу.
23. Юридична наука і освіта в Острозькій і Києво-Могилянській академіях.
24. Провідні українські правники литовсько-польської та козацько-гетьманської доби.
25. Юридична наука і освіта в Замайській академії та Львівському університеті (засн. 1661 р.).
26. Юридична наука в Харківському університеті (засн. 1805 р.), Київському університеті св. Володимира (засн. 1834 р.), Новоросійському (Одеському) університеті (засн. 1865 р.) та Чернівецькому університеті (засн. 1875 р.).
27. Юридична наука в Науковому товаристві імені Шевченка (НТШ).
28. Юридичні дослідження в Українській (Всеукраїнській) Академії наук (1918-1934 рр.).
29. Наукові юридичні установи Радянської України 30-х років ХХ ст.
30. Провідні центри української юридичної науки в 1945-1991 рр.
31. Основні етапи розвитку наукових досліджень в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України.
32. Національна академія правових наук України і її завдання.

Змістовий модуль 2

Плани лекцій

Тема 4. Дискусійні питання і лакуни наукового вивчення історії держави і права України та зарубіжних країн (2 години)

1. Загальні проблеми всесвітньої та вітчизняної історії держави і права.
2. Державотворчі процеси в Україні і в світі. Трансформації права у перехідні періоди життя суспільства.
3. Юридична термінологія в різні історичні періоди існування юридичної науки.
4. Проблема правоутворення в різні періоди вітчизняної історії.
5. Історико-правові проблеми в галузевих юридичних дослідженнях.
6. Проблемні питання вивчення історико-правової реальності на українських землях в період перебування їх у складі Росії, Австрії та Австро-Угорщини, Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини, Румунії та СРСР.
7. Інтеграційні процеси в історії європейського права.
8. Українська державність: проблема наступності і континуїтету, перервності і неперервності. Історико-правові аспекти проблеми правонаступництва України.

Тема 5. Нові підходи до історико-правового вивчення вчень про державу і право (2 години).

1. Зміст терміна «правова думка». Розмежування понять «правова думка» і «політико-правова думка».
2. Класифікації творців та джерел правової думки.

3. Поняття правової теорії в історії права. Класифікація та періодизація правових теорій.
4. Інтерпретація правових теорій.
5. Генезис правової думки в умовах трансформації філософських та ідеологічних парадигм.
6. Плюралізм правового світогляду як співіснування та конкуренція правових теорій і концепцій й плюралізм праворозуміння.

Тема 6. Проблеми сучасної історіографії історико-правової науки (2 години).

1. Поняття «юридична історіографія». Роль та значення історіографічних досліджень в юридичній науці.
2. Етапи та проблеми сучасної історіографії держави і права. Сучасні наукові дослідження загальної (всесвітньої) історії держави і права та історії держави і права України й сусідніх з Україною держав.
3. Нові методологічні підходи у вивченні історіографії в історико-юридичних дослідженнях.
4. Видання пам'яток правової культури України.
5. Науковий аналіз повноти і достовірності дослідження в історичній науці тієї чи іншої проблеми, теми, події, певного періоду конкретної доби.
6. Історіографія історії держави і права України. Наукові здобутки істориків права.
7. Вимоги до історіографічної частини дисертації з історії держави і права або історії політичних і правових учень, а також дисертацій з різних галузей права.

Плани семінарських занять

Тема 4. Дискусійні питання і лакуни наукового вивчення історії держави і права України та зарубіжних країн (2 години)

Теоретична частина:

Підготувати питання для обговорення:

1. Загальні проблеми всесвітньої та вітчизняної історії держави і права.
2. Трансформації права у перехідні періоди життя суспільства.
3. Домінуюче праворозуміння в основних правових системах країн світу в окремі періоди історії.
4. Проблемні питання вивчення історико-правової реальності на українських землях.
5. Історико-правові проблеми в галузевих юридичних дослідженнях.
6. Українська державність: проблема наступності і континуїтету, перервності і неперервності.

Визначити зміст основних термінів та понять:

Державотворчі процеси в Україні і в світі, трансформації права у перехідні періоди життя суспільства, правоутворення в різні періоди вітчизняної історії, періодизація і класифікація вчень про державу і право, українська правнича термінологія.

Тема 5. Нові підходи до історико-правового вивчення вчень про державу і право (2 години).

Теоретична частина:

Підготувати питання для обговорення:

1. Зміст терміна «правова думка». Розмежування понять «правова думка» і «політико-правова думка».
2. Класифікація творців та джерел правової думки.
3. Поняття правової теорії в історії права. Класифікація та періодизація правових теорій.
4. Інтерпретація правових теорій.
5. Генезис правової думки в умовах трансформації філософських та ідеологічних парадигм.
6. Плюралізм правового світогляду як співіснування та конкуренція правових теорій і концепцій й плюралізм праворозуміння.

Визначити зміст основних термінів та понять:

Правова думка, політико-правова думка, творці правової думки, джерела правової думки, підходи до класифікації правової думки, правова теорія, інтерпретація правових теорій, модернізація при ретроспективному тлумаченні теорії, генезис правової думки, плюралізм правового світогляду, співіснування й конкуренція правових теорій і концепцій, плюралізм праворозуміння.

Завдання для самостійної роботи аспірантів

Тема 4. Дискусійні питання і лакуни наукового вивчення історії держави і права України та зарубіжних країн

Ознайомитись і стисло законспектувати:

- а) періодизації історії держави і права в працях учених;
- б) періодизації і класифікації вчень про державу і право за їх філософськими і теоретичними засадами та ідеологічним змістом.

Тема 5. Нові підходи до історичного вивчення вчень про державу і право

Ознайомитись і стисло законспектувати:

- а) класифікації творців та джерел правової думки;
- б) основні правові теорії, концепції і доктрини.

Підготувати доповідь: Українська державність: проблема наступності і континуїтету, перервності і неперервності.

Тема 6. Сучасна історіографія історико-правової науки

Ознайомитись і стисло законспектувати:

- а) роль та значення історіографічних досліджень в юридичній науці;
- б) етапи сучасної історіографії держави і права;
- г) вимоги до історіографічної частини дисертації з історії держави і права або історії політичних і правових учень, а також дисертацій з різних галузей права.

Контрольні запитання

1. Загальні проблеми всесвітньої та вітчизняної історії держави і права.
2. Трансформації права у перехідні періоди життя суспільства.
3. Трансформації права у період української революції 1917—1921 рр. та в УСРР. Концепція «революційного права».
4. Проблемні питання вивчення історико-правової реальності окремих періодів історії.
5. Проблема правоутворення в різні періоди вітчизняної історії.
6. Історико-правові проблеми в галузевих юридичних дослідженнях.
7. Проблеми юридичної термінології в різні історичні періоди існування юридичної науки.
8. Українська правнича термінологія.
9. Нові концептуальні підходи до періодизації історії держави і права.
10. Проблемні питання вивчення історико-правової реальності на українських землях в період перебування їх у складі Росії, Австрії та Австро-Угорщини, Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини, Румунії та СРСР.
11. Інтеграційні процеси в історії європейського права. Правове регулювання інтеграційних відносин в різні періоди історії. Рецепція права на українських землях.
12. Релігійні норми в системі правого регулювання суспільних відносин в країнах Східної Європи.
13. Зміст терміна «правова думка». Розмежування правової і політико-правової думки. Класифікація творців правової думки.
14. Поняття та класифікація джерел правової думки.
15. Поняття правової теорії в історії права. Інтерпретація правових теорій.
16. Генезис правової думки в умовах трансформації філософських та ідеологічних парадигм.
17. Плюралізм правового світогляду як співіснування й конкуренція правових теорій і концепцій та плюралізм праворозуміння. Пошуки виходу із світоглядної кризи й оформлення нових світоглядних концепцій права.
18. Поняття «юридична історіографія». Роль та значення історіографічних досліджень в юридичній науці.
19. Аналіз новітніх монографічних і дисертаційних досліджень та археографічних публікацій. Етапи та проблеми історіографії історії держави і права.
20. Пам'ятки правової культури України.
21. Нові методологічні підходи у вивченні історіографії в історико-юридичних дослідженнях.
22. Науковий аналіз повноти і достовірності дослідження в історичній науці тієї чи іншої проблеми, теми, події, певного періоду конкретної доби.
23. Історіографія історії держави і права України.
24. Вимоги до історіографічної частини дисертації.
25. Правовий статус Національної академії наук України.
26. Періодизації історії держави і права в працях учених.
27. Домінуюче праворозуміння в основних правових системах країн світу в окремі періоди історії.
28. Історико-правові проблеми в галузевих юридичних дослідженнях.
29. Українська державність: проблема наступності і континуїтету, перервності і неперервності.
30. Історико-правові аспекти проблеми правонаступництва України.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет навчального курсу «Актуальні проблеми історико-правих досліджень».
2. Предмет історико-правової науки.
3. Місце та значення історії держави і права та історії політичної і правової думки в системі суспільних, зокрема юридичних наук, їх зв'язок з теорією держави і права, історією держави і права, філософією права та іншими галузями юридичної науки.
4. Поняття та динаміка історико-правової реальності
5. Завдання історико-правових досліджень.
6. Історія права як методологічний інструмент перевірки істинності знань про право як складне соціальне явище і процес.
7. Сучасна методологія досліджень історії держави і права та історії вчень про державу і право.
8. Характеристика принципу історизму та дескриптивного, історичного, порівняльного, проблемно-концептуального, формально-догматичного методів дослідження.
9. Юридичний підхід до вивчення політичної думки. Особливості застосування методу правової реконструкції.
10. Проблема періодизації історії держави і права.
11. Періодизація й класифікація вчень про державу і право.
12. Пошук, виявлення і попередній відбір історичних джерел для наступної праці з ними.
13. Класифікація джерел юридичного дослідження та їх аналітична й синтетична критика та наукове використання.
14. Робота з каталогами бібліотек; перегляд бібліографічних покажчиків.
15. Методика оцінки джерел. Методологія і методика наукового дослідження окремих джерел права.
16. Юридичне джерелознавство як науковий напрям.
17. Основні історичні види джерел права.
18. Сучасні філософсько-правові і загальнотеоретичні уявлення про джерела і форми права.
19. Видатні пам'ятки права України та інших країн.
20. Історичні джерела як джерела пізнання права. Проблема створення корпусу історичних джерел українського права.
21. Структура історико-біографічного дослідження. Проблемні питання історико-біографічної атрибутики і оцінки.
22. Юридична наука у доантичну та античну добу.

23. Юридична наука і освіта в Острозькій і Києво-Могилянській академіях.
24. Провідні українські правники литовсько-польської та козацько-гетьманської доби.
25. Юридична наука і освіта в Замойській академії та Львівському університеті (засн. 1661 р.).
26. Юридична наука в Харківському університеті (засн. 1805 р.), Київському університеті св. Володимира (засн. 1834 р.), Новоросійському (Одеському) університеті (засн. 1865 р.) та Чернівецькому університеті (засн. 1875 р.).
27. Юридична наука в Науковому товаристві імені Шевченка (НТШ).
28. Юридичні дослідження в Українській (Всеукраїнській) Академії наук (1918–1934 рр.).
29. Наукові юридичні установи Радянської України 30-х років ХХ ст.
30. Провідні центри української юридичної науки в 1945-1991 рр.
31. Основні етапи розвитку наукових досліджень в Інституті держави і права імені В. М. Корецького НАН України.
32. Національна академія правових наук України та її статутні завдання.
33. Загальні проблеми всесвітньої та вітчизняної історії держави і права.
34. Трансформації права у перехідні періоди життя суспільства.
35. Трансформації права у період української революції 1917–1921 рр. та в УСРР.
36. Проблемні питання вивчення історико-правової реальності окремих періодів історії.
37. Проблема правоутворення в різні періоди вітчизняної історії.
38. Історико-правові проблеми в галузевих юридичних дослідженнях.
39. Проблеми юридичної термінології в різні історичні періоди існування юридичної науки.
40. Українська правнича термінологія.
41. Нові концептуальні підходи до періодизації історії держави і права.
42. Проблемні питання вивчення історико-правової реальності на українських землях в період перебування їх у складі Росії, Австрії та Австро-Угорщини, Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини, Румунії та СРСР.
43. Інтеграційні процеси в історії європейського права. Правове регулювання інтеграційних відносин в різні періоди історії. Рецепція права на українських землях.
44. Релігійні норми в системі правового регулювання суспільних відносин в країнах Східної Європи.
45. Зміст терміна «правова думка». Розмежування правової і політико-правової думки. Класифікація творців правової думки.
46. Поняття та класифікація джерел правової думки.
47. Поняття правової теорії в історії права. Інтерпретація правових теорій.
48. Генезис правової думки в умовах трансформації філософських та ідеологічних парадигм.
49. Пліуралізм правового світогляду як співіснування й конкуренція правових теорій і концепцій та пліуралізм праворозуміння. Пошуки виходу із світоглядної кризи й оформлення нових світоглядних концепцій права.
50. Поняття «юридична історіографія». Роль та значення історіографічних досліджень в юридичній науці.
51. Аналіз новітніх монографічних і дисертаційних досліджень та археографічних публікацій. Етапи та проблеми історіографії історії держави і права.
52. Пам'ятки правової культури України.
53. Нові методологічні підходи у вивченні історіографії в історико-юридичних дослідженнях.
54. Науковий аналіз повноти і достовірності дослідження в історичній науці тієї чи іншої проблеми, теми, події, певного періоду конкретної доби.
55. Історіографія історії держави і права України
56. Вимоги до історіографічної частини дисертації.
57. Правовий статус Національної академії наук України.
58. Періодизації історії держави і права в працях учених.
59. Домінуюче праворозуміння в основних правових системах країн світу в окремі періоди історії.
60. Історико-правові проблеми в галузевих юридичних дослідженнях
61. Українська державність: проблема наступності і континуїтету, перервності і неперервності.
62. Історико-правові аспекти проблеми правонаступництва України.

9. Рекомендовані джерела:

Основні

1. Андрусак Т.Г. Історія політичних і правових вчень. К., 2006.
2. Бойко І. Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (ІХ–ХХ ст.) [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів] – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету. 2014. 904 с.
3. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. 672 с.
4. Бостан Л. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. – Центр учбової літератури. Бостан Л. М. 2008.
5. Бостан Л. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Держава і право епохи станово-кастового суспільства: Навч. посібник для студентів юр. вузів. Запоріжжя, Запорізький юридичний інститут. Бостан Л. М., Бостан С. К. 2000.

6. Головка О. М., Кагановська Т. Є. Історія вчень про право і державу. Підручник: у 2-х ч. Ч. 1. Харків: Колегіум, 2020ю 848 с.
7. Горбатенко В. П., Мироненко О. М. Історія вчень про державу і право. Навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Академія», 2010.
8. Історія держави та права України. Підручник / За ред. О. М. Бандурки; О. М. Головка, В. А. Греченко, О. А. Гавриленко та ін. Х. : Майдан, 2018. 640 с.
9. Історія держави і права України: підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки; [Бандурка О. М., Бурдін М. Ю., Гавриленко О. А. та ін.]. Харків: ХНУВС, 2019. 448 с.
10. Історія вчень про державу і право : підручник / за ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. : Право, 2009.
11. Історія вчень про право і державу: курс лекцій, прочит. у Нац. ун-ті «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2012.
12. Історія держави і права України. Академічний курс. У 2 т. / За ред. В.Я. Тація, – К. 2003.
13. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М. та ін.]. Харків: Майдан, 2020. 618 с.
14. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник / О.М. Бандурка, О.М. Головка, І.А. Логвиненко та ін. ; за заг. ред. О.М. Бандурки. 2-ге вид., допов. та змін. Харків : ХНУВС, 2021. 596 с.
15. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. – 3-те вид., переробл. і допов. К. : Алерта, 2012.
16. Крестовська Н.М., Цвіркун О.Ф. Історія вчень про державу і право: Навчальний посібник. – Х.: ТОВ «Одісей», 2008. 464 с.
17. Макачук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. Вид. 4-те, доп. – К.: Атіка, 2004.
18. Марчук В.П. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб. К.: Вид. дім «Персонал», 2009. 478 с.
19. Орач Є.М. Історія політичних і правових вчень: навчальний посібник Київ : Атіка , 2005. 560 с.
20. Основи права Європейського Союзу: підручник / Т. М. Анакіна, О. А. Гавриленко, Т. Л. Сироїд, Л. О. Фоміна, А. О. Червяцова та ін. Харків: Право, 2018. 456 с.
21. Рубель В. А. Історія середньовічного сходу: Підручник. К.: «Либідь», 2002. 735 с.
22. Страхов М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник/ Микола Страхов,; Нац. юридична акад. України ім. Ярослава Мудрого, Акад. правових наук України. – 2-е вид., переробл. і доп.. К.: Видавничий дім, 2003. 582 с.
23. Тищик Б. Й., Бойко І. Й. Історія держави і права України: академічний курс : підручник К. : ін Юре, 2015. 808 с.

Додаткова література

24. Андрусак Т. Г. Шлях до свободи (Михайло Драгоманов про права людини). Львів: Світ, 1998. 192 с.
25. Бедрій М. М. Копні суди на українських землях у XIV–XVIII ст.: історико-правове дослідження: монографія: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Юрид. ф-т, Наук. т-во ім. Шевченка, Правн. коміс. – Львів : Галиц. друкар, 2014. 263 с.
26. Бондарук Т.І. Концепція західноруського права та її вплив на розвиток української історико-правової науки. К., 1995.
27. Бондарук Т.І. Основоположники київської історико-юридичної школи (М.Ф.Владимирский-Буданов і Ф.І.Леонтович). К., 1995.
28. Бондарук Т. І. Історико-правові есе /Відп. ред. професор І. Б. Усенко; НАН України, Інст.–т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ – Херсон: ФОП Грінь Д. С., 2017. 240 с.
29. Бондарук Т.І. Історико-правові дослідження в контексті нової гуманітаристики: деякі тенденції і акценти / Т. І. Бондарук // Правова держава. 2019. Вип. 30. С. 173–180.
30. Бондарук Т. І. Наукознавчі категорії «школа», «напря́м», «концепція», «течія» в юридичній науці // Матеріали XXI міжнародної історико-правової конференції Міжнародної асоціації істориків права «Категорії, поняття і терміни історико-юридичної науки» (м. Миколаїв, 23–26 квітня 2009 р.). – Миколаїв, 2010. – С. 102–112.
31. Віслобоков К. А. «Права, за якими судиться малоросійський народ» (1743): джерелознавчий та кодикологічний аналіз [Текст] : дис... канд. іст. наук: 07.00.06; Державний комітет архівів України, Український НДІ архівної справи та документознавства. К., 2004. 221 арк.

32. Гаврецька М. Й. Правовий режим української мови у Східній Галичині (1848 – 1939 рр.) [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ, 2015. – 20, [1] с.
33. Гавриленко О.А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н.е. – перша половина VI ст. н.е.). Монографія / О.А. Гавриленко. Харків: Парус, 2006. 352 с.
34. Гавриленко О.А. Історія держави і права України: стародавня доба : навчальний посібник / О.А. Гавриленко. Харків : ХНУВС, 2011. 64 с.
35. Головка О. М. Фінансова адміністрація Російської імперії в Україні (кінець XVIII – початок ХХ ст.): історико–правове дослідження. Монографія. Харків: СІМ, 2005. 448 с.
36. Грозовський І. М. Звичаєве право запорозьких козаків. Дис. канд. юрид. наук. Х., 1998.
37. Губар К. А. Внесок Києво–Могилянської та Київської духовної академії у вітчизняну юридичну освіту, науку і практику (1615–1920 рр.): монографія/ К. А. Губар; за заг. ред. І. Б. Усенка. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 240 с.
38. Дамирли М. А. Право и История: эпистемологические проблемы (Опыт комплексного исследования проблем предмета и структуры историко–правового познания). СПб.: Изд-во С.–Петербур. ун-та, 2002. 456 с.
39. Джерела права України, інших країн та міжнародної спільноти : історія та сучасність : матеріали ХХІХ Міжнародної історико–правової конференції 19–22 вересня 2013 р., м. Феодосія / ред. колегія : І. Б. Усенко (голова), А. Ю. Іванова (відп. секр.), О. А. Гавриленко, І. А. Іванніков, В. Є. Кириченко, Н. М. Крестовська, О. О. Малишев, І. В. Музика, О. О. Редькіна, Є. В. Ромінський, С. О. Шалаяпін, О. Н. Ярмиш. – Київ ; Сімферополь: 2013. – 678 с.
40. Заріцька І. М. Земельне законодавство доби української революції 1917–1920 рр.: Монографія / За заг. ред І. Б. Усенка. К.: Атіка, 2010. 240 с.
41. Іванова А. Ю. Законодавчий процес і законодавча техніка в період Центральної Ради, Гетьманату П. П. Скоропадського та Директорії. К.: Наукова думка, 2011. 223 с.
42. Іванова А. Ю. Дискусійні питання конституційного оформлення української державності 1917 – 1921 // Правова держава. 2018. Вип. 29. С. 497–505.
43. Іванова А. Ю. Закон УНР «Про національно–персональну автономію» як частина Конституції УНР: до історії створення // Правова держава. 2020. Вип. 31. С. 144–152.
44. Калашников В. М., Малишко В. М. Формування інститутів держави і права і США ранньої доби (1607–1775 рр.): Монографія / За заг. ред І. Б. Усенка. К.: Логос, 2015. 406 с.
45. Кіселичник В. Міське право та самоврядування громади Львова (друга половина ХІХ – початок ХХ століття): Монографія. Львів: ЛьвДУВС; «Край», 2008. 352 с.
46. Кобилецький М.М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина ХІХ ст.): історико–правове дослідження: монографія / Кобилецький Микола – Львів : ПАІС, 2008. – 406 с.
47. Коваль А. Ф. Погляди Станіслава Дністрянського на право та державу (загальнотеоретичні аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / А.Ф. Коваль. Л., 2005. 16 с.
48. Ковальова С. Г. Еволюція судової системи і судочинства на українських землях Великого князівства Литовського [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Ковальова Світлана Григорівна ; Одеська національна юридична академія. – О., 2004. – 197 арк.
49. Копиленко О. Л., Копиленко М. Л. Держава і право України. 1917–1920. Центральна Рада, Гетьманство, Директорія. К.: Либідь, 1997.
50. Крестовська Н. М. Основи римського приватного права : навчально–методичний посібник / Наталія Миколаївна Крестовська, Ілона Станіславівна Канзафарова. Одеса : Фенікс, 2006. 160 с.
51. Макарчук В. С. Державно–територіальний статус західноукраїнських земель у період Другої світової війни (1939–1945 рр.) : історико–правове дослідження ; Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. К.: Атіка, 2007. 368 с.
52. Макарчук А. В. Правовий режим і юридичні наслідки перебування військових сил держав Четверного союзу на території України у 1918 році : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2013. 20 с.
53. Малишев Б. В. Судовий прецедент у правовій системі Англії. К.:Праксіс, 2008. 344 с.
54. Малишев О. О. Міські сирітські суди в Україні: історико–правове дослідження / За заг. ред. І. Б. Усенка; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького К.: Прінт–Сервіс, 213. – 352 с.
55. Мироненко О.М. Світоч української державності. Політико–правовий аналіз діяльності Центральної Ради. К., 1996.
56. Мироненко О. М. Правовий аналіз діяльності Центральної Ради. К., 1995.

57. Мироненко О. М. Судові реформи при гетьмані П.Скоропадському. // *Правова держава*. Вип.7. К., 1996.
58. Мироненко О. М. Витоки українського революційного конституціоналізму 1917– 1920 рр. Теоретично–методологічний аспект. Монографія. К.: Ін–т держави і права ім.В. М. Корецького НАН України, 2002. 260 с.
59. Міхневич Л. В. Розвиток юридичної науки і освіти в Київському комерційному інституті – Київському інституті народного господарства (1906 – 1930 рр.) К.: КНЕУ, 2011. 286 с.
60. Міхневич Л. В. Юридична освіта та наука в Україні поза класичними університетами (XIX ст. – 30-ті роки XX ст.): монографія. Київ: Четверта хвиля, 2019. 748 с.
61. Музика І. В. Нариси з історії права і філософії права / Відп. ред. професор І. Б. Усенко; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Херсон: Грінь Д. С., 2017. 264 с.
62. Музика І. В. Документальна спадщина ДЦ УНР в екзилі як пам'ятка правової думки // *Правова держава*. Вип. 28 К.: Ін–т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2018. С. 505–514.
63. Музика І. В. Предмет історії права: сучасний науковий дискурс та проблеми змісту // *Правова держава: Щорічник наукових праць*. – Випуск 20. – К.: Ін–т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. – С. 37 – 41.
64. Нюхіна П. О. Козацькі універсали XVII–XVIII ст.: історико–правове дослідження [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / НАН України, Ін–т держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2011. – 20 с.
65. Окіпнюк В. Т. Державне політичне управління УСРР (1922–1934): історико–юридичний аналіз. К., 2002.
66. Окіпнюк В. Т. Органи державної безпеки УРСР (1922–1941 рр.): історико–правове дослідження. Монографія. Нац. акад. Служби безпеки України. Київ : Центр навч., наук. та період. вид. Нац. акад. Служби безпеки України, 2015. 359 с.
67. Окіпнюк В. Т. Радянські органи державної безпеки в Україні в період панування тоталітарного режиму (1929–1953 рр.) [Текст] : монографія. Херсон : ОЛДІ–ПЛІОС, 2019. 416 с.
68. Панова І. Ю. Державний центр Української Народної Республіки в екзилі: історико–правове дослідження [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; НАН України, Ін–т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2014. 20 с.
69. *Правова ідеологія і право України на етапі становлення тоталітарного режиму*. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 220 с.
70. *Правовий звичай як джерело українського права* /Монографія. кол. автор. / За ред І. Б. Усенка. К.: Наукова думка. 2006. 280 с.
71. Редькіна О. М. Кримський крайовий уряд генерал–лейтенанта С.Сулькевича (червень – листопад 1918 р.): історико–правове дослідження [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.01; Таврійський національний ун–т ім. В.І.Вернадського. Сімф., 2003. 202 арк.
72. Самойленко Е. А. Киевская городская полиция в середине XIX – начале XX вв. К., 2000.
73. Сокальська О. В. Судоустрій та судочинство в Україні (XVI – початок XVIIст.) [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.01; Київський національний ун–т внутрішніх справ. К., 2006. 226 арк.
74. Усенко І. Б. Первая кодификация законодательства Советской Украины. К., 1989.
75. Усенко І. Б. Україна в роки непу: доля курсу на революційну законність. Харків., 1995.
76. Усенко І. Б. Академік М. І. Палієнко: наукова біографія та актуальні погляди / І. Б. Усенко, А. Ю. Іванова // *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 17–24.
77. Усенко І. Б. Академік М. Є. Слабченко // *Правова держава. Щорічник наукових праць*. – Вип. 18 – К., 2007. – С.119–130.
78. Усенко І. Б. Наукова спадщина ВУАН і сучасність: до 90 річчя Національної академії наук України // *Правова держава*. – Вип. 19 – К., 2008. – С.10–25.
79. Усенко І. Б. Рукописна правнича спадщина Всеукраїнської Академії наук : гіркі втрати і архівні знахідки // *Правова держава*. – Вип. 23 – К., 2013. – С. 6–14.
80. Усенко І. Б. До питання про філософсько–правові позиції провідних правознавців Всеукраїнської академії наук // *Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна* : Зб. наук. статей до 75–річного ювілею ... Козюбри Миколи Івановича. – К. : Дух і літера, 2013. – С. 233–247.
81. Усенко І. Б. Академік ВУАН В. М. Гордон: на шляху до створення наукової біографії правознавця // *Тенденції розвитку науки трудового права і права соціального забезпечення*. Зб. наук. праць. Матеріали I міжнар. наук.–практ. конф. (Київ; 25–26 квіт. 2013 р.) / за ред. М. І. Іншина, Н. М. Хуторян, В. І. Щербини. – К. : Ніка–центр, 2013. – С. 37–44.
82. Усенко І. Б. Академік Олексій Михайлович Гуляев: матеріали до наукової біобібліографії // *Правові відносини: проблеми теорії та практики*. Зб. наук. праць. Матеріали IV Міжнародної науково–

практичної конференції (Київ, 15 лист. 2013 р.) / за заг. ред. В. П. Нагребельного, Н. М. Пархоменко, М. М. Шумила. – К. : Ніка-центр, 2013. – С. 9–19.

83. Усенко І. Б. Історія держави і права України: проблеми предмета і методології досліджень // Правова держава. Ювілейний щорічник наукових праць. Випуск десятий. – К., 1999. – С. 237–244.

84. Худояр Л. В. Принцип рівності в українському праві козацько-гетьманської доби: монографія / За заг. ред. І. Б. Усенка; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Херсон: ФОП Грінь Д. С., 2015. 270 с.

85. Чехович В. А. Победа Великого Октября и становление государственного Союза Советских Республик (1917–1922 гг.). К., 1986.

86. Чехович В. А. Проблеми національно-державного будівництва України в роки непу. Х., 1995.

87. Ярьмыш А. Н. Наблюдать неотступно. ...: Административно-полицейский аппарат и органы политического сыска в Украине в конце XIX – начале XX веков. Киев: Юринформ, 1992. 197 с.

88. Ярьмыш О.Н. Каральный аппарат самодержавства в Украине в конце XIX – на початку XX ст. Харків: Консум, 2001.

89. Ярьмыш А. Н. Судебные органы царской России в период империализма (1900–1917 гг.). Учебное пособие. К., 1990.